

*Володимир
САМІЙЛЕНКО*

ТВОРИ

Київ
2020

УДК 821.161
С17

С17   **Самійленко В.**
Твори / [упоряд.: А. Сірант]. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 432 с.

ISBN 978-617-7844-87-6

У збірнику представлена оригінальна художня спадщина, поетичні, прозові, драматичні твори, переспіви та переклади, мемуарні та автобіографічні матеріали видатного українського письменника В. Самійленка.

УДК 821.161

ISBN 978-617-7844-87-6

© Видавництво Ліра-К, 2020

ЗМІСТ

ЛІРИКА

Україні	3
До душі.....	5
Грішниця	6
Ридання душі	7
Українська мова (Пам'яті Т. Г. Шевченка)	8
Зимовий діалог	9
«Сумна наша пісня, як наше життя...».....	11
Акростих	12
Найдорожча перлина.....	12
Пісня.....	13
Шкода!.....	14
До неньки	14
Непевність («Якби знаття, що треба жить...»).....	15
Привіт Буковині	15
Елегії	16
На роковини смерті Шевченка.....	19
Весняні пісні	20
Дві планети	22
Запорозький марш (Гей, за наш рідний край...).....	24
Веселка	24
Ямби (3 пісень про Україну)	25
Зорі.....	29
«Сумуєш ти! Я теж сумую...»	30
Весняна елегія («Ще раз весна...»	31
[Л.М. Старицькій] («Навіщо Вам збиратись на Амур?»).....	33
Сонети	34
Святий вечір	35
26 лютого	36
«Ї в дорогу виряджали...».....	37
Орел	38
Не вмере поезія	39
Думка (На смерть Трохима Зіньківського)	40
Над руїнами.....	41

Весна	42
До поета (Посвята всім голодним поетам).....	49
Людськість.....	51
Катам	52
Пам'яті Л.І. Глібова	53
Сон («Я бачив сон немов...»)	54
Посвята (Зінаїді Р-ській).....	56
Заспівав би я.....	59
Україна (Марш)	60
Вечірня пісня.....	61
Поет, Греція й держави	62
Вінок Тарасові Шевченку в день 26 лютого	64
На смерть Лесі Українки	67
«Як ми ждали її, віковічні раби...»	68
Думи буття.....	69
Давньому приятелеві Олександрю Олександровичу Тулубові «Часи юнацьких наших літ...»	71

ГУМОР І САТИРА

Сміливий чоловік.....	72
«Мандрували, мандрували...»	73
Ельдорадо	74
Горе поета	76
Романс	77
Як-то весело жить на Україні.....	78
Пісня про віщого Василя.....	80
Собаки	84
Російська серенада.....	85
Патріота Іван	86
Ідеальний публіцист.....	87
Пііта (На мотив Лермонтова).....	88
Гостра стаття	89
Твердий русин	91
Пригода	92
Фармакологія.....	93
Патріоти	94
Поет-фейлетоніст	95
Возсоединенний галічанін	96
Патріотична праця.....	98
Поет-віршошкряб.....	103

Всеросійське свято.....	105
На печі (Українська патріотична дума).....	107
Te Deum.....	109
«Истинно-русский плач над могилою В.К. Плеве и Ко»	112
Мудрий кравець (Байка).....	113
Розмова.....	114
Сон («В північній столиці...»).....	115
Мрія бюрократа.....	116
«Якби тепер устав Тарас...»	117
Duetto.....	118
Весняний спів.....	119
Громадянин.....	120
Невдячний кінь.....	121
Новий лад.....	122
Міністерська пісня	124
Соловейків спів	126
Діач	128
1908 рік	129
Дума-цяця	130
Пісня про свободу (Перерваний монолог)	132
Істинно-руські заслуги	135
Переможець (Байка)	137
Оборона столиці.....	138
Ділять	139
Гриць і Афонька.....	140
Розмови	142
Слова й думки	143
«Над болотом Петрограда...»	144
«Україна тяжко плаче...»	146
«Наша славна міська дума...»	147
Спасенний винахід.....	148
Статут фахівців	150
Іванова партійність (Сцена-байка).....	153
Апетит	156
Чому люде лихі.....	157
Новий заєць на вловах.....	159
Дещо про свободу	160
Шляхи.....	162
Ода індику.....	165
«По Шевченку» (На роковини)	166

ПОЕМИ

Герострат (Монолог утрюх сценах)	168
Гея (Поема)	175
Смерть повстанців (З поеми «Гея»)	208
Спритний ченчик	210

ПЕРЕКЛАДИ ТА ПЕРЕСПІВИ

Буря (Пушкіна)	223
З Анакреона (По Пушкіну)	223
Єпископ Гаттін (З Жуковського)	224
Ранок (Із Нікітіна)	225
Пташки (З Беранже)	226
Цар Горох (З Беранже)	227
Сенатор (З Беранже)	229
Сорок літ (З Беранже)	231
У червні (Е. Верхарн)	232
[Розсудливий] (З Беранже)	233
З байок П'єра Лашамбоді	234
В гаях на порубах (Ада Негрі)	237
Рука в колесі (Ада Негрі)	238
Чи ти працював? (Ада Негрі)	239
Поки живу і далі (Ада Негрі)	240
На герць! (Ада Негрі)	243
Привіт (Ада Негрі)	244
Вуличний хлопець (Ада Негрі)	246
Мій дух, як ніч. О, грай скоріш (З Байрона)	247
О, плачте над тими, що плачуть край рік Вавілоу (З Байрона)	248
Поступ (З Барб'є)	249

ПРОЗОВІ ТВОРИ

Щасливий день пана Ямайського (Гумореска)	250
Казка про смутного чоловіка	254
Ідейний чоловік (Гумореска)	257
Як я перейшов од слова до... думки (Ніби оповідання)	262
Нові способи до заспокоєння Російської держави (Дисертація на степінь статського совітника)	267
На великдень	271

У Полтавщині.....	275
До конституції.....	276
Бездимний тютюн.....	279
Добра порада.....	283
Вже не можу вдержатись.....	285
Під Новий рік.....	287
Чому я не став учителем.....	297
Патріот.....	300
Від Києва до Чернігова.....	304
Маленький фельєтон.....	308
Автобіографія.....	312

ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ

Чураївна.....	315
Драма без горілки.....	410

ЛІРИКА

УКРАЇНІ

I

Ти звеш мене, й на голос милий твій
З гарячою любов'ю я полину;
Поки живуть думки в душі моїй,
Про тебе, ненько, думати не кину.
Як мрію чистую з найкращих мрій,
Я заховаю в серці Україну,
І мрія та, як світище ясне,
Шляхом правдивим поведе мене.
Нехай той шлях важкий, нехай тернистий!
Але хіба тоді квіток шукать,
Коли тебе, твій любий образ чистий
Несхнучі сльози тяжко туманять?
Коли твій геній навіть променистий
Онемощів і почина згасать?
О ні, того скарають муки люті,
Хто зможе в час такий тебе забути!
В біді твоїй рідніша ти мені;
Тобі несучу я сили всі, що маю;
І працю тиху, і мої пісні
На вітвар твій побожно я складаю.
Натхни ж мене! Нехай у мертвім сні
Я днів моїх даремно не загаю!
Нехай я знаю, що недурно жив,
Що за життя тобі я заплатив.
Коли я був дитиною малою,
Красу твою повсюди я вбачав,
Здавалась ти веселою, ясною,
Мене твій вид веселий чарував,
Тоді я ще душею молодою
Про муки тайнії твої не знав;
Тепер же бачу я твої страждання,

І ще зросло моє к тобі кохання.
Прийми ж мої пісні, як дар малий
Великої і вірної любови!
Піп зможе дати мій талан слабий
В скарбницю любої твоєї мови,
Він певно дасть, і знай, що в час страшний
Твій син тобі не пожаліє крові
І що не спинить страх усіх погріз
Моїх пісень, моїх за тебе сліз.

30 серпня 1888 р.

II

Поки душею я не втонув іще
В нірвану й тіло ще не розпалося,
Я можу ще тебе, Україно,
Серцем кохати й тобі служити.

Я ще твоєю втіхою тішуся,
Я ще твоєю мукою страждаю,
Я можу ще в гарячих мріях
Благословляти тебе на щастя.

Але чому я цілої вічності
Не маю віком, смерті не знаючи, –
Я вічність би віддав для тебе,
Рідний і вічно коханий краю.

Єсть вічність, кажуть, душі безсмертнії
Вмирать не можуть, ні руйнуватися,
Але по смерті мусять жити,
Можуть дізнати блаженство райське.

Яке ж блаженство, краю коханий мій,
Твоїм без тебе дітям зісталося?
Чи може бути той щасливим,
Хто вже не бачить тебе й не чує?

І хто не може правду довічну,
Котру на небі прямо вбачає він,
Справдити на землі коханій,
Ні допомогти їй не може словом?

Ні... ні! Не хочу щастя такого я!
Нехай із тілом гине й душа моя,
Коли тебе я не могтиму
Серцем кохати й тобі служити.

1888 р.

ДО ДУШІ

Не сумуй ти, душе,
Не боли через край
І, поки ти жива,
Обновлення шукай.

У свою глибину
Раз у раз придивляйся
І до гласу свого
Кожен час прислухайся.

Якщо струни там є
І дають тихий глас,
То не вмерла ще ти,
Ще настане твій час.

Розбуди почуття,
Що в тобі, може, спить,
І жадання життя
Хай у грудях кипить.

А надія тверда
Хай тебе підкріпля
І в розумне життя
Повсякчас направля.

1885 р.

ГРІШНИЦЯ

Твій знівечений вид, позападали очі,
Де обвели свій слід прожиті грішно ночі,
І безсоромна річ, і навісна хода, –
Все те гидливості в мені не прокида.

Я не жахаюся, мов гадини якої,
Тебе, принижена, занедбана всіма!
Нема в моїй душі к тобі зневаги злої
І слів докірливих на язиці нема.

Мене великий жаль і дума обіймає
Про молоде життя, що марно пропадає;
Оповіда мені твій помарнілий вид
Про те, як не з добра ти занедбала стид.

Як горе – й не одно – твої дівочі літа
Спіткало, й ти його стерпіти не могла,
Бо молода була, не бачила ще світа.
І ти шляхом гріха, заплющившись, пішла.

Недоля зла тебе в страшну безодню пхнула;
Упала в неї ти, упала і забула,
Чи є відтіль назад надія вороття
До щастя першого, до чесного життя.

І думку навіть ти про те від себе гнала,
Шукала забуття, а думка мимохить
З самого дна душі марою виринала,
І довго не могла ти серцем зачерствить.

Але тепер ти вже загинула навіки,
І шкода так тебе, занедбана всіма!
Росте в моїй душі до тебе жаль великий,
А слів на язиці докірливих нема.

1884 р.

РИДАННЯ ДУШІ

Бувають хвилини – душа стрепенеться
Від дум невгамовних, від клопоту дня,
І серце жаданням кипучим заб'ється,
Душа, мов та пташка із клітки, геть рветься,
І сум і ридання її наповня.

І теє жадання якесь невимовне,
Неначеб хотілось все вгору летіть,
Де зорі червоні, де сяєво повне,
Де лиха немає, бідота не стогне,
Де нічого серцю боліть і щеміть.

Великий жаль душу тоді огортає
По згубленій давній її чистоті,
Як їй, мов дитині, здавалося раєм
Все Боже створіння на світі безкраім
І люде вбачались, як в небі святі.

Їй жаль, що тепера усе їй неміло,
Що гидко дивитись на людські діла,
Що віру у правду життя підломило,
Що серце тепера усе розлюбило,
Чому все кохання вона віддала.

І хочеться знов їй себе обновити,
Щоб все, як і спершу, вбачала вона,
Щоб вірити знову і знову любити
Могла вона. Тільки... їй, горем, прибитій,
Зосталось ридання та дума сумна.

1884 р.

УКРАЇНСЬКА МОВА (ПАМ'ЯТІ Т. ШЕВЧЕНКА)

Діамант дорогий на дорозі лежав, –
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не пізнав діаманта того.
Йшли багато людей і топтали його.

Але раз тим шляхом хтось чудовний ішов,
І в пилу на шляху діамант він найшов.
Камінець дорогий він одразу пізнав,
І додому приніс, і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дивний той камінець,
І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засіяв,
І промінням ясним всіх людей здивував,
І палючим огнем кольористе блищить,
І проміння його усім очі сліпить.

Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усі сили свої,
І в народний вінець, як в оправу, ввела,
І, як зорю ясну, вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засіяла вона,
Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.
І сіятиме вік, поки сонце стоїть,
І лихим ворогам буде очі сліпить.
Хай же ті вороги поніміють скоріш,
Наша ж мова сія щогодини ясніш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,
Щоб, поглянувши сам на створіння своє,
Він побожно сказав: «Відкіля нам сіє?!»

1885 р.

ЗИМОВИЙ ДІАЛОГ

Старий

Як страшно б'є метіль і завиває вітер!

Навряд, чи хто б посмів в таку негоду

Покинути село і теплу хату

І душу звирити сій лютій завірюсі!

А ми блукаєм тут удвох з тобою,

І не лякає нас страшенна хуга,

Що наче зважилась і нас пожерти

І заморозити усе живе,

Розвіять, рознести усяке житло

І з людних сел руїни поробить...

Ти змерз, Петрусю? На мою кирею!

Молодий

Та ви й самі цокочете зубами

І труситесь од холоду.

Старий

О, ні,

То не від холоду трушусь я, сину!

То так душа моя тремтить

І тіло все трястися заставляє;

Та й зуби цокотять не од морозу...

Коли я чую хуги завивання,

Коли реве і виє навкруги,

Здається, в тім я завиванні чую

Душі моєї жаль і плач великий

По страченій даремно молодості,-

По силах, кинутих на марну працю

Без пользи людям і собі самому.

Прислухайсь: то душа моя голосить

По всім, що вже навіки поховала.

А поховала так вона багато,

Що чи й зосталось в ній тепер що-небудь.

Усе, чим молода душа щаслива:
Веселий погляд на створіння боже,
І безоглядна віра до людей,
І чулість серця, котре одкликалось
На всяке добре почуття... Усе те
В собі я поховав, мій любий сину!
Твоя ж душа ще тим усім багата,
І зрозуміти се тобі ще рано.

Молодий

О, ні! Я розумію вас... Я бачу,
Який страшний то холод, що буває
У тій душі, яка вмира без смерті
І котра на землі не має навіть
До чого прихилитись, що кохать,
Котра й себе любити перестала.
Я розумію вас, і страшно стало
Мені те слухати. Тепер я й сам
Не від морозу вже тремчу.

Старий

Ой, шкода!

Навіщо я тобі збентежив, сину.
Ясний душі твоєї спокій? Нащо
Дав зазирнути у ту безодню чорну
Моєї хорої, розбитої душі?
Спаси тебе, создатель, від усього,
Що душу нашу нівечить зарання,
І борони від скорого зневір'я.
Мене ж, старого,– господи, прости,
Що замутив я душу ще безвинну!..